PRACE NAUKOWE UNIWERSYTETU EKONOMICZNEGO WE WROCŁAWIU
RESEARCH PAPERS OF WROCŁAW UNIVERSITY OF ECONOMICS nr 504 • 2018
Gospodarka przestrzenna – stan obecny i wyzwania przyszłości ISSN 1899-3192
e-ISSN 2392-0041

Eleonora Gonda-Soroczyńska, Joanna Wysmułek
Uniwersytet Przyrodniczy we Wrocławiu
e-mails: eleonora.gonda-soroczynska@upwr.edu.pl; joanna.wysmulek@upwr.edu.pl

POŁĄCZENIE FUNKCJI TURYSTYCZNEJ Z PRZEMYSŁOWĄ W MAROKAŃSKIM MIEŚCIE AGADIR

CONNECTING THE TOURIST AND INDUSTRIAL FUNCTION IN THE MOROCCAN CITY OF AGADIR

DOI: 10.15611/pn.2018.504.04
JEL Classification: Z39

Streszczenie: W opracowaniu zwrócono uwagę na nietypowe marokańskie miasto Agadir, siedzibę administracyjną regionu Sus-Massa, położone w południowym Maroku, nad Oceanem Atlantyckim. Od 1914 roku jest to ważny port Maroka. Obecnie, przy funkcjonującym przemyśle rybnym i cementowym, to także prężnie działający ośrodek turystyczny, posiadający duży potencjał, wykazany w prowadzonych badaniach. W 1960 roku miasto nawiedziło trzęsienie ziemi, w wyniku którego w ciągu 15 sekund zostało prawie doszczętnie zniszczone. Agadir w całości odbudowano. Urbanistycznie podobne jest do współcześnie budowanych osiedli europejskich. Dlatego nie ma ono typowo marokańskiego charakteru ani zabytków. Od początku swego istnienia był to prężnie działający ośrodek połowów i przetwórstwa rybnego. Badania wskazują, iż pomimo odmienności i różnorodności występujących w nim funkcji możliwe było – i jest – połączenie funkcji przemysłowej z turystyczną oraz dowodzą, że nie muszą się one wzajemnie wykluczać.

Słowa kluczowe: Agadir, Maroko, funkcja przemysłowa, funkcja turystyczna, połączenie funkcjonalne.

Summary: The study focuses on an unusual Moroccan city of Agadir, the administrative capital of Sus-Massa region, situated in southern Morocco, on the Atlantic Ocean. Since 1914 it has been an important Moroccan port. Currently, with the well-functioning fishing and cement industry it is also a resilient tourist centre, having great potential presented in the carried out studies. In 1960 the city was struck by an earthquake as a result of which it was almost completely destroyed within 15 seconds. Agadir was entirely rebuilt. From an urban planning perspective it is similar to the contemporary European housing estates. Therefore it lacks the typical Moroccan character or historical buildings. Since the beginning of its existence it was a vigorously functioning centre of fishing and fish processing. The conducted research indicates that despite the differences and diversity of its functions, it was and is possible to combine the tourist and industry function and it shows that they do not have to be mutually exclusive.

Keywords: Agadir, Morocco, industrial function, tourist function, functional connection.

1. Wstęp

Agadir to nietypowe marokańskie miasto, założone w XV wieku przez Portugalczyków, położone w południowym Maroku, nad Oceanem Atlantyckim. Wcześniej znajdowała się tu kolonia fenicka Thymiaterium – Thymiaterion. W XVI wieku miasto zajęte było przez wojska marokańskie dynastii Saadytów, które przyczyniły się do gwałtownego jego rozkwitu. Port w Agadirze konkurował z najlepszymi w Maroku, tj. As-Sawira (As-Suwajra) i Al-Dżadida.

W 1911 roku, tj. w czasie trwania kryzysu marokańskiego, miasto blokowali Niemcy, a od 1913 roku znajdowało się ono pod panowaniem francuskim. Od 1914 roku, tj. od budowy portu, rozpoczął się jego bardzo szybki rozwój. Agadir był miejscem przeładunkowym dla eksploatowanych w głębi kraju surowców naturalnych. Obecnie jest siedzibą administracyjną regionu Sus-Massa. W latach 50. XX wieku należał do niepodległego Maroka. W nocy z 29 lutego na 1 marca 1960 roku miejscowość nawiedziło trzęsienie ziemi. Zginęło 15 tysięcy osób, co stanowiło prawie 30% ówczesnej ludności. 20 tysięcy mieszkańców straciło domy. Miasto trzeba było w całości odbudować. Dlatego nie ma ono ani typowo marokańskiego charakteru, ani zabytków. Po trzęsieniu ziemi Agadir został pozbawiony swojej medyny, czyli najstarszej dzielnicy, charakterystycznej dla arabskich miast, zwłaszcza w Afryce. To ta część miasta, w której lokalizowane są najważniejsze budynki, bazary, główny meczet [Żebrowski 2001, s. 174].

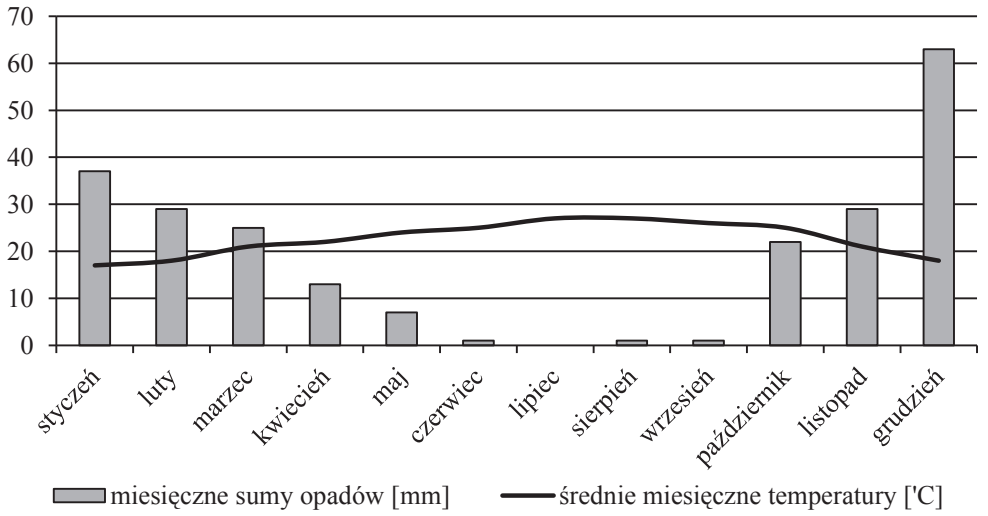

Rys. 1. Wykres średnich miesięcznych temperatur i miesięcznych sum opadów w miejscowości Agadir w 2016 roku

Źródło: opracowanie własne na podstawie [https://www.windfinder.com/windstatistics/Agadir; http://www.holiday-weather.com/agadir/averages].

Agadir usytuowany jest około 30 km od Międzynarodowego Portu Lotniczego Agadir-Al Massira, w którego pobliżu nie wybudowano dotychczas hoteli. Obecnie miasto jest ważnym ośrodkiem przemysłu rybnego i cementowego. To także prężnie działający ośrodek turystyczny, posiadający duży potencjał, wskazany w prowadzonych badaniach.

Agadir posiada przez cały rok bardzo korzystny dla turystów i wczasowiczów klimat. Najniższe temperatury panują w styczniu, lutym i grudniu (ok. 20-21°), najwyższe w lipcu, sierpniu i wrześniu (ok. 26,5°). Średnia roczna temperatura to ok. 22°.

Najobfitsze opady deszczu występują w grudniu (ok. 60 mm), najsłabsze od czerwca do sierpnia (rys. 1).

Agadir, usytuowany pomiędzy Saharą a Atlantykiem, oferuje średnio 300 słonecznych dni w roku. Słynie z najdłuższych i najszerszych plaż w Afryce. Jest najpopularniejszą nadmorską miejscowością wypoczynkową w Maroku, o którym J. Żebrowski [2001, s. 174] pisze: „… od stuleci Maroko cieszyło się wielkim zainteresowaniem podróżników, polityków, historyków, ludzi biznesu i kultury z całego niemal świata. To kraj wielu kontrastów społecznych, przyrodniczych, kulturowych, coraz bardziej liczący się w rankingach światowych rynek turystyczny".

Strefa turystyczna Agadiru rozciąga się od hotelu Kenzi Europa do Riu Tikida Beach. Wzdłuż głównych ulic oraz nadmorskiej, szerokiej, wybrukowanej, dobrze zagospodarowanej promenady znajdują się niezliczone butiki, bazary, dobre restauracje, kawiarnie, bary, kluby nocne i dyskoteki. Strefa hotelowa zlokalizowana jest blisko oceanu (rys. 2-7).

Rys. 2. Agadir, widok z lotu ptaka na hotele, plażę, w głębi cytadela (fot. własna, luty 2017)

Rys. 3. Agadir, panorama miasta (fot. własna, luty 2017)

Miasto posiada szerokie ulice i nowoczesną zabudowę, zarówno wielorodzinną, jak i jednorodzinną (rys. 8-9).

Rys. 4. Agadir, widok z lotu ptaka na hotele, plażę z ruin cytadeli (fot. własna, luty 2017)

Rys. 5. Agadir, widok z lotu ptaka na port i strefę przetwórstwa rybnego (fot. własna, luty 2017)

Rys. 6. Agadir, agadirska zatoka z mariną (fot. własna, luty 2017)

Rys. 7. Agadir, zabudowa hotelowa w zatoce przy marinie (fot. własna, luty 2017)

Rys. 8. Agadir, zabudowa usługowego centrum Agadiru (fot. własna, luty 2017)

Rys. 9. Agadir, zabudowa mieszkaniowa wielorodzinna w centrum (fot. własna, luty 2017)

Agadirska Marina zlokalizowana jest w Porcie de Plaisance Marina, z licznymi, czterogwiazdkowymi hotelami i pełną infrastrukturą turystyczną (co widać na załączonych fotografiach). Bardzo chętnie spacerują tu turyści zarówno z Agadiru, jak i innych kurortów.

Rys. 10. Agadir, zielona enklawa w centrum miasta, „Dolina Ptaków" (fot. własna, luty 2017)

Rys. 11. Agadir, „Dolina Ptaków", muflony na wybiegu (fot. własna, luty 2017)

Rys. 12. Mapa Agadiru z zaznaczonymi najważniejszymi atrakcjami

Źródło: [http://mappery.com].

Na uwagę zasługują dobrze utrzymane parki miejskie: większy Ibn Zaidoun i mniejszy, lecz ładniejszy, Olhão, założony na pamiątkę nawiązania partnerstwa między Agadirem a portugalskim miastem Olhão.

Na skraju tego ostatniego, na rogu avenue des Forces Armées Royales (FAR) z avenue du Président Kennedy, mieści się niewielkie Muzeum Pamięci Agadiru, upamiętniające ofiary trzęsienia ziemi. Ekspozycję poświęcono także zniszczeniom i odbudowie miasta. Inną atrakcją miasta jest Dolina Ptaków, rodzaj ogrodu zoologicznego. Zajmuje ona fragment zielonej enklawy, która przecina centrum poniżej Place de l'Espérance (rys. 10). Można tu oglądać nie tylko woliery z egzotycznymi ptakami, ale też inne zwierzęta, m.in. muflony i lamy (rys. 11). Na mapce zamieszczonej poniżej (rys. 12) zaznaczone zostały najważniejsze atrakcje, o których wcześniej wspomniano.

2. Cel i metody pracy

Głównym celem pracy było wykazanie i udowodnienie, iż funkcja przemysłowa może współegzystować z funkcją turystyczną, jak to ma miejsce w Agadirze. Przedstawiono ponadto ogromny potencjał turystyczny, który nie jest w pełni gospodarczo wykorzystany.

Badania przeprowadzono na podstawie inwentaryzacji bezpośredniej i pośredniej. Inwentaryzacja bezpośrednia polegała na pracach w terenie, podczas których wykonano inwentaryzacje urbanistyczne, budowlane oraz zdjęcia i szkice. Zwrócono baczną uwagę na prawidłowo zlokalizowane obiekty przemysłowe i portowe (obiekty przemysłowe blisko portu), infrastrukturę turystyczną. Wyeksponowano istotne elementy związane z szeroko pojmowaną turystyką i rekreacją.

Inwentaryzacja pośrednia obejmowała zebranie informacji zawartych w materiałach źródłowych. Dokonano oceny występującej infrastruktury turystycznej, bazując na dostępnych danych statystycznych. W tej części badań oparto się na materiałach uzyskanych w punktach informacyjnych, wywiadach środowiskowych oraz informacjach zawartych w wykazanym piśmiennictwie. Zgromadzone informacje potwierdzone zostały dokumentacją fotograficzną i obserwacją własną. Podczas przeprowadzanych analiz wyszczególniono najważniejsze elementy środowiskowe jako te, które mogą przyczynić się do dalszego dobrego rozwoju turystyki szeroko pojmowanej, a zwłaszcza turystyki wypoczynkowej. To właśnie ona docelowo będzie prawdopodobnie funkcjonować jako sektor dominujący, przynoszący największe korzyści finansowe.

3. Przemysł Agadiru

Gospodarka Maroka ma charakter wolnorynkowy. Od początku lat 90. XX wieku widoczny jest tu proces prywatyzacji. Maroko, w odróżnieniu od innych krajów afrykańskich, nie posiada dużych złóż ropy naftowej, którą importuje, podobnie jak

ołów, cynk, mangan. Wśród głównych wydobywanych surowców naturalnych wymienić należy: rudy żelaza, rudy ołowiu, rudy cynku, fosforyty [Encyklopedia geograficzna świata 1999, s. 265-273]. Największym partnerem handlowym dla Maroka jest Francja. Zatem za J. Wysokińskim można stwierdzić, iż nie tylko egzotyka decyduje o atrakcyjności Maroka [Wysokiński 2008, s. 30-32].

Miasto Agadir od XVI wieku było spokojnym portem handlowym. Wywożono z niego bawełnę i trzcinę cukrową. Rybołówstwo także odgrywało i nadal odgrywa

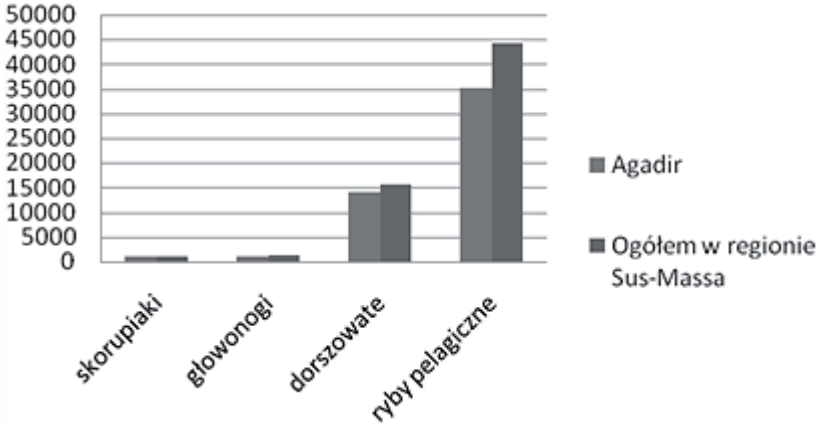

Rys. 13. Rybołówstwo Agadiru i regionu Sus-Massa w Maroku w 2013 roku (podane w tonach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [http://www.hcp.ma/region-agadir/Annuaires-statistiques (09.03.2017)].

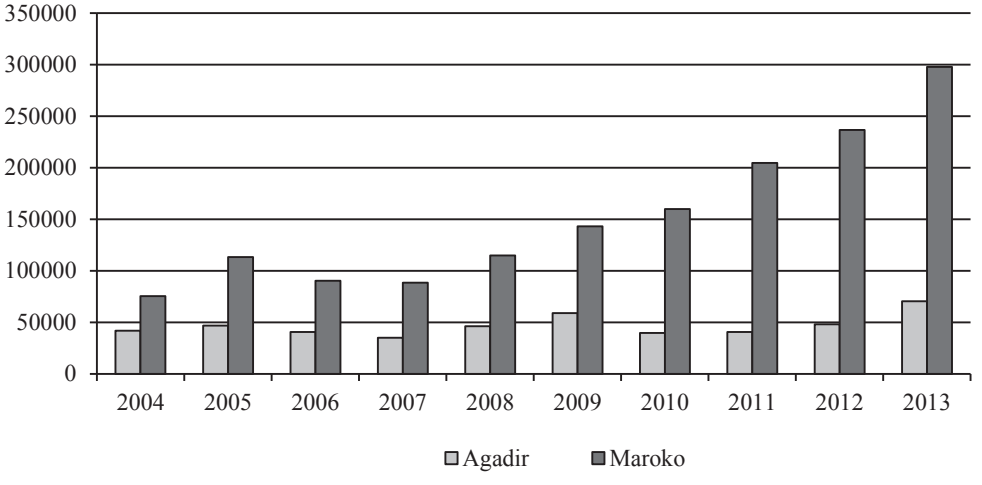

Rys. 14. Obrót połowów oceanicznych w porcie Agadir na tle Maroko (podane w tonach)

Źródło: opracowanie własne na podstawie [http://www.mpm.gov.ma/wps/wcm/connect (10.03.2017)]

dużą rolę. Prowadzone jest prawie wyłącznie na wodach przybrzeżnych Oceanu Atlantyckiego, w zasięgu wód Prądu Kanaryjskiego (ok. 90% ogółu połowów). W rybołówstwie dominują dorszowate i ryby pelagiczne (rys. 13). Roczne połowy wynoszą łącznie ok. 600 tys. ton, z czego ponad połowa przypada na sardynki, a ok. 10% na ośmiornice [Encyklopedia geograficzna świata 1999, s. 265-273]. Obecnie przemysłem wiodącym jest produkcja sardynek (także innych ryb) oraz przemysł cementowy.

Prawie jedna czwarta wszystkich połowów oceanicznych Maroka odbywa się w Agadirze (rys. 14).

4. Potencjał turystyczny Agadiru

Maroko jest jednym z najchętniej odwiedzanych przez turystów krajów afrykańskich [Rudziński 2008]. Połowę z nich stanowią Algierczycy, przybywający do rodziny lub w interesach. Pośród pozostałych dominują turyści z Francji, Hiszpanii, Niemiec i Włoch. Według Światowej Rady Podróży i Turystyki (WTTC) szacowano, iż w latach 2008-2017 wzrost w marokańskim sektorze turystyki ma wynieść średnio 4%. Do tak dobrych wyników przyczynia się m.in. wzrost bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Królestwo Maroka uzależnione jest od czterech głównych rynków (francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, brytyjskiego). Prowadzi aktywną promocję marokańskiej oferty turystycznej w krajach Europy Środkowo-Wschodniej (Rosja, Polska, Rumunia), państwach skandynawskich, Ameryce Północnej, Azji (Japonia, Chiny) oraz w krajach Zatoki Perskiej. Wydział Ekonomiczny Ambasady Rzeczypospolitej Polskiej w Rabacie podał, że rząd Maroka dąży do zwiększenia udziału turystyki w tworzeniu PKB do 14% i zwiększenia liczby turystów do ponad 10 mln do 2020 roku.

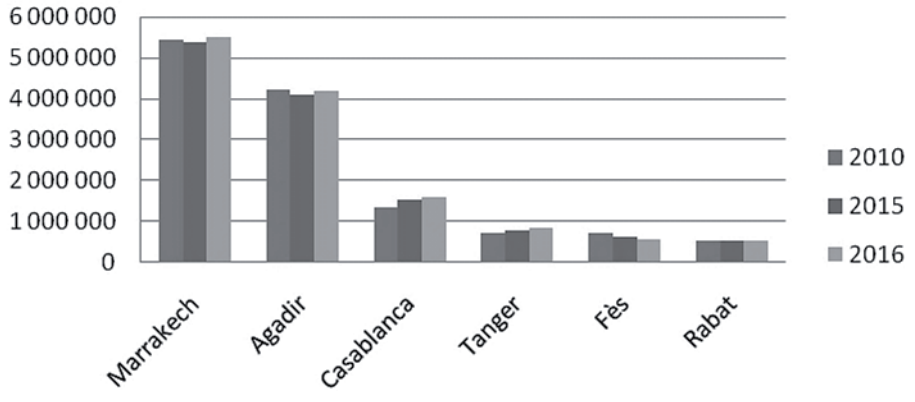

Rys. 15. Liczba udzielonych noclegów w najchętniej odwiedzanych miastach w Maroko

Źródło: opracowanie własne na podstawie [http://www.observatoiredutourisme.ma (10.03.2017)].

Agadir jest najchętniej odwiedzanym miastem nadmorskim, natomiast drugim ośrodkiem turystycznym w całym Maroku, zaraz po Marrakeszu (rys. 15).

Miasto Agadir dysponuje ogromnym potencjałem turystycznym. Posiada bezpośrednie dojście do Oceanu Atlantyckiego, z pasem piaszczystych plaż (o długości 10 km), bardzo zadbanych i szerokich (w niektórych miejscach ponad 100 m szerokości).

Samo usytuowanie miasta jest także bardzo atrakcyjne. Widoki na góry i wzniesienia (leży u podnóża gór Atlas), tworzą niepowtarzalne urozmaicenie krajobrazowe.

Nad północnym krańcem zatoki agadirskiej, na wzgórzu (na wys. 236 m n.p.m.), znajdują się ruiny cytadeli z XVI wieku. To jedyny zabytek miasta, do którego wożeni są turyści. Ze szczytu podziwiać można panoramę współczesnego Agadiru. Mury cytadeli zostały częściowo zrekonstruowane. Otaczają fragmentarycznie pusty plac – zabudowa wewnętrzna została całkowicie zniszczona (rys. 16 i 17).

Rys. 16. Agadir, zrekonstruowane ruiny cytadeli z XVI wieku, na wzgórzu (na wys. 236 m n.p.m.) przy zatoce agadirskiej (fot. własna, luty 2017)

Rys. 17. Agadir, usługi turystyczne na wzgórzu z ruinami cytadeli z XVI wieku, w głębi panorama Agadiru ze wzgórza (fot. własna, luty 2017)

Od 1970 roku włoski dekorator Coco Polizzi (pasjonat tradycyjnego budownictwa) pragnął odbudować najbardziej autentycznie agadirską medynę. W 1992 roku położono w miejscu jej lokalizacji pierwszy kamień węgielny. Zajmuje ona powierzchnię 4,5 ha. Zbudowana jest z kamienia, ziemi i drewna (wszystkie materiały pochodzą z najbliższej okolicy). Prace nad ukończeniem tego miejsca nadal trwają (kamienne obiekty). Docelowo planuje się utworzenie na tym terenie ogrodów botanicznych i sztucznego jeziora. To miejsce ma być kolejną atrakcją turystyczną miasta.

Agadir legitymuje się największą liczbą hoteli wśród marokańskich kurortów. Większość z nich zlokalizowana jest przy bulwarze Muhammada V, przebiegającym równolegle do plaży. Standard hoteli jest wysoki – większość hoteli posiada ocenę 4 i 5 gwiazdek. Infrastruktura hotelowa jest znakomita. Każdy hotel posiada przynaj-

mniej jedne basem (niektóre mają dwa lub trzy) i bardzo zadbane tereny zielone. Na rys. 18 pokazano, jak wielu turystów zagranicznych korzysta z noclegów w hotelach Agadiru.

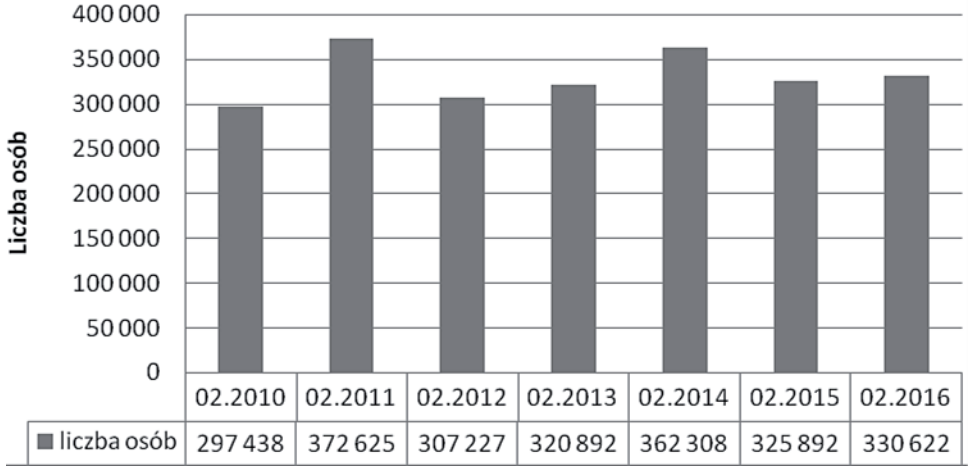

Rys. 18. Liczba noclegów obcokrajowców w obiektach noclegowych Agadiru

Źródło: opracowanie własne na podstawie [http://www.observatoiredutourisme.ma (10.03.2017)].

Agadir posiada dwa pola golfowe. Miejscowe kluby jeździeckie oferują przejażdżki konne. Lokalna lokomotywa wozi turystów po całym mieście. Dla turystów i wczasowiczów organizowane są wyprawy jachtowe i przejażdżki na wielbłądach. Można tu pływać, żeglować, jeździć na nartach wodnych, nurkować, łowić ryby oraz uprawiać windsurfing. Dla miłośników kąpieli słonecznych i amatorów spacerów plaże są największą atrakcją i urzeczywistnieniem malowniczych krajobrazów.

5. Zakończenie

Królestwo Maroka to kraj, w którym z roku na rok coraz prężniej rozwija się rynek turystyczny, o czym świadczą dane statystyczne. Ściągają do niego turyści z najróżniejszych zakątków świata [Błaszczyk 1999, s. 20-21]. Kwestie połączenia funkcji przemysłowej z turystyczną na polskim rynku turystycznym omówili inni badacze [Gonda-Soroczyńska 2013, s. 31-45; Zuzańska-Żyśko, Petryszyn 2008, s. 133-144].

6. Wnioski końcowe

1. Agadir to najprężniej funkcjonujący kurort wielofunkcyjny w Maroku. Łączy odpoczynek bierny z aktywnym – m.in. kąpiele słoneczne, wyprawy jachtowe, przejażdżki na wielbłądach, pływanie, żeglowanie, surfing i kitesurfing, nurkowanie,

narty wodne, łowienie ryb, golf, wycieczki krajoznawcze i fakultatywne, przejażdżki konne, spa & wellness. Dysponując 130 kortami, jest też stolicą marokańskiego tenisa [Paź 2007, s. 26-27]

2. Przetwórstwo ryb w Agadirze jest ważnym sektorem gospodarki Maroka. Uczestniczy w tworzeniu ok. 17% PKB. Zatrudnienie sięga 2% ludności. Agadir zajmuje też jedno z pierwszych miejsc na świecie pod względem produkcji sardynek [https://morocco.trade.gov.pl (11.12.2017)].

3. Połączenie funkcji przemysłowej z turystyczną nie powoduje konfliktów – ani funkcjonalnych, ani przestrzennych

4. Przyszłość Agadiru wiąże się przede wszystkim z dalszym rozwojem turystyki. Władze miasta powinny skoncentrować się na jeszcze lepszej reklamie, w celu przyciągnięcia zagranicznego turysty

Literatura

Błaszczyk B., 1999, *Różne oblicza Maroka*, Rynek Turystyczny, nr 6.

Encyklopedia geograficzna świata, 1999, *Afryka, Maroko*, Wydawnictwo OPRES, Kraków.

Gonda-Soroczyńska E., 2013, *Nietypowe połączenie funkcji uzdrowiskowej z funkcją przemysłową na przykładzie uzdrowiska Ustroń*, Infrastruktura i Ekologia Terenów Wiejskich, z. 3/II, (Wyd. PAN, Oddział Kraków).

http://mappery.com (07.12.2017).

http://www.hcp.ma/region-agadir/Annuaires-statistiques-regionaux_a2.html (09.03.2017).

http://www.holiday-weather.com/agadir/averages (15.03.2017).

http://www.mpm.gov.ma/wps/wcm/connect (10.03.2017).

http://www.observatoiredutourisme.ma (10.03.2017).

https://morocco.trade.gov.pl (11.12.2017).

https://www.windfinder.com/windstatistics/agadir (15.03.2017).

Paź A., 2007, *Maroko z Ecco Holiday*, Rynek Podróży, nr 2.

Rudziński C., 2008, *Marokańskie imperium turystyczne*, Wiadomości Turystyczne, nr 5.

Wysokiński J., 2008, *Nie tylko egzotyka decyduje o atrakcyjności Maroka*, Rynek Podróży, nr 1.

Zuzańska-Żyśko E., Petryszyn J., 2008, *Od funkcji przemysłowej do turystycznej – przykład Ustronia*, [w:] *Funkcja turystyczna miast*, red. Iwona Jażdżewska, Łódź.

Żebrowski J., 2001, *Maroko – współczesność a historia*, Wydawnictwo Akademickie DIALOG, Kraków.